

**MATEMATIKA DARSLARIDA IQTIDORLI O'QUVCHILAR
BILAN ISHLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

Shukurov Xursan Gadoyevich, Norova Intizor Haqberdiyevna

Matematika fani o'qituvchilari, BuxMTI akademik litseyi

Annotatsiya: Ushbu maqolada matematika darslarida iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashning turli metodlari haqida fikr boradi.

Kalit so'zlar: iqtidor, intellekt, aqliy rivojlanishi, o'zligini anglashi, qobiliyat intellektual salohiyat, ijodiy qobiliyat.

Bugungi ta'lim tizimining asosiy talablaridan biri o'quvchilarning fikr doirasi, ongi, dunyoqarashini o'stirish, ularni erkin tinglovchidan erkin fikrlovchiga aylantirish. O'qituvchi darsda boshqaruvchi o'quvchilar esa, ishtirokchi bo'lishi va jarayonlarga o'z erkin fikrini bildirishi lozim. Ana shu vazifani uddalashda innovatsion faoliyat ustunligi ko'p qirrali samara keltiradi. O'quvchilarga yoshlikda o'rgatilgan bilim shakllantirilgan ko'nikma malakalar ularni butun hayotiga o'z ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi. O'quvchilarning matematika faniga bo'lgan qiziqishlari, aqliy salohiyatlari maktabda shakllanadi. Bu ham matematika fani o'qituvchilarining vazifasi mas'uliyatli ekanligini ko'rsatadi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar tashkiliy usullari, o'tkazish metodlariga ko'ra o'quvchi ehtiyojiga mos tushishi kerak. Chunki bunday darslar bola ruhiyatiga yaqinroq bo'ladi. O'quvchilarning o'quv materiallarini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, xohish va istaklarini qo'zg'atish asosida maqsadga erishish motivatsiya bo'lib, bu o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro ichki yaqinlashuvidir. Ta'lim tizimida innovatsiya deyilganda ta'lim maqsadi va mazmuniga yangilik kiritish, yangicha yondashish, pedagog va o'quvchi hamkorligidagi faoliyatini tashkil etish, pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish jarayoni, ta'limning uslub, shakl, va vositalarining majmuasi tushuniladi. Har bir o'quvchiga, uning shaxsiy xususiyatidan kelib chiqib, uning intellektual ijodiy salohiyatini rivojlantirish maqsadida ta'lim-tarbiya

jarayoniga biror psixologik yoki pedagogik uslubni qo'llash murakkab jarayondir. Lekin bu davr talabidir.

Muayyan takomillashgan pedagogik yoki psixologik uslubni qo'llash, uni mantiqiy-nazariy jihatdan to'liq anglab olish va amaliyotga qo'llashgacha bo'lgan murakkab jarayonga qaraganda – jarayonning o'zini loyihalashtirish eng qulay va samarador uslubdir. Ya'ni har bir o'quvchiga individual yondoshish kerak. Agar o'quvchi barcha vazifalarni osonlik bilan bajarsa, unda mantiqiy tafakkur, kuzatuvchanlik, mustahkam xotira, barcha narsalarga qiziquvchanlik, o'z fikrini tushuntira olish, matematik amallarni bajara olishi, dunyoqarashining kengligi - bularning barchasi unda bilish jarayonlarining yuqori darajada rivojlanganligi va kattalar tomonidan yetarli darajada e'tibor berish kerakligini talab etadi. Iqtidorli o'quvchi quyidagi xususiyatlarni ham o'zida mujassam etadi: ijodiy, original fikrga ega; yumor, hazilni tushunadi; biror narsani bilishga nisbatan cheksiz intilish va qiziquvchanlik; boy tasavvurga ega (ijodiy, tasviriy, musiqiy faoliyatda namoyon bo'ladi); ko'p hollarda o'z tengdoshlaridan mustaqilligi bilan ajralib turadi, kattalar bilan muloqotga intiladi. Agar uzoq vaqt iqtidorli bolaning intellektual yoki harakat ehtiyojlari qondirilmasa, bu bolaning his - tuyg'ulariga putur etkazishi va nevroz holatlariga olib kelishi mumkin. Agar bola iqtidorli bo'lsa, u holda: - uning qiziqishi, ijodkorlikni, fikrlar originalligini qo'llab quvvatlash kerak; - bolaning o'z sevimli mashg'ulot yoki o'yin turini tanlashiga va o'z fikrini bayon etishiga imkon berish lozim; - bola sizga emas siz unga moslashishingiz kerakligini unutmaslik kerak; - tengdoshlari va kattalar bilan munosabatlardagi muammolarni bartaraf etishda yordam berish kerak; - o'zi kabi har tomonlama rivojlangan do'stlari bo'lishiga ahamiyat berish kerak; - bolani har doim ham g'olib bo'lishiga ortiqcha intilmaslik lozim, aks holda boshqa bolalar, tengdoshlari uni yomon ko'rib qolishlari mumkin; - boladan har doim va hamma sohada birinchi bo'lishini, maktabda esa a'lochi bo'lishi kerakligini talab qilish noto'g'ri, chunki maktabda a'lo baholarga o'qish har doim ham iqtidorli bo'lishga bog'liq emasligi isbotlangan. Iqtidorli bolaning o'quv faoliyatdagi yutuqlari uning erta yoshdan o'qishga bo'lgan intilishida namoyon bo'ladi. Yoshlarning intellektual ijodiy salohiyatini rivojlantirishning maqsadi: -

yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish va uni muhofaza qilishdan iboratdir; - ilm-fan va davlat hokimiyati hamjihatligidagi say-harakati, shuningdek ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, intellektual zahiralarni muhofaza qilish va rivojlantirish: - intellektual ijodiy salohiyatni rivojlantirish ishlarini tartibga solish; - yoshlarning intellektual ijodiy salohiyatini rivojlantiruvchi psixologikpedagogik tashkiliy uslubiy asoslarini yaratish. Beliglangan maqsadlarni amalga oshirish uchun quyidagi vazifani belgilab olamiz: - Iqtidorli o'quvchilarni izlash mexanizmi, psixologik-pedagogik, tashkiliyuslubiy asoslarini yaratish borasidagi kamchiliklarni aniqlash. - Intellektual ijodiy salohiyatni oshirishda tarbiya jarayonining xususiyatlarini o'rganish. - Yoshlarning mustaqil faoliyat turlarini o'rganish - Yoshlarning ma'naviy intellektual ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish manbalarini yaratish; - Yoshlarning intellektual ijodiy salohiyatini oshirish usullarini ishlab chiqish. - yoshlarning intellektual ijodiy salohiyatini nazariy va amaliy jihatdan o'rganib chiqish.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, iqtidorli o'quvchilarni qobiliyatini rivojlantirishda turli metodlaridan foydalanish o'quvchilar qobiliyatini tizimli ravishda rivojlanishiga olib keladi. O'quvchilarning intellektual-ijodiy salohiyatini rivojlantirishni to'g'ri yo'lga qo'yish uchun o'quvchilar ijodiy faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirlarni belgilab ularni ikki guruhga ajratish ham foydali samara beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Алихонов С. Математика ўқитиш методикаси.- Тошкент-2011.-303 б.
2. . Bikbayeva N.U, R.I.Sidelnikova, G.A.Adambekova. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. Toshkent. —"O'qituvchi" 2003.
3. A.Nurmetov, I.Qodirov Matematikadan sinfdan tashqari va fakultativ mashg'ulotlar. –T: O'qituvchi, 2000.
4. M.Ahadova O'rta Osiyoning mashhur matematiklari. –T: O'qituvchi, 200